

Ефекти от присъединяването на Турция към ЕС върху общия пазар и страните от Югоизточна Европа

София, януари 2006

Съдържание

Въведение	3
Стопанството на Турция – общ преглед	4
Размер и динамика.....	4
Основни макроикономически показатели.....	5
Регионално разпределение на стопанската активност.....	10
Обобщение.....	10
Икономически ефекти от присъединяването на Турция към ЕС: преглед на съществуващите изследвания	11
Рамка и подход на изследванията.....	11
Икономическото присъединяване на Турция според на Европейската комисия	12
Общо въздействие върху благосъстоянието в ЕС	13
Миграция и пазар на труда	14
Бюджетен ефект	15
Секторни ефекти	17
Общи изводи според основните публикации	17
Очаквани ефекти от бъдещото членство на Турция в ЕС върху бизнесотношенията в региона.	19
Икономиките на Турция и съседните страни.....	19
Турция и търговията на страните от ЕС	20
Търговията на Балканите.....	21
Турция като инвестиционна дестинация	23
Обобщение.....	25
Използвана литература	26

Въведение

За България присъединяването на Турция би трябвало да се превърне в централна тема на икономически анализ. От една страна, Турция е основен търговски партньор за българския бизнес. От друга, присъединяването би разширило границите на Съюза така, че България да не е външна граница с всички произтичащи от това последици. За разлика от последното разширяване повечето политици и експерти предвиждат евентуалното членство на Турция да доведе до големи промени както в институциите на ЕС, така и в бюджетната рамка. Това неминуемо засяга пряко България в очакванията за бъдещата политика на Съюза към новоприсъединилите се страни.

Този анализ е опит за начално изследване на икономическите последици за ЕС и по-конкретно за страните на Балканите от евентуалното пълно членство на Турция към Съюза. Логиката на анализа предполага обща оценка на състоянието на турската икономика, преглед на други актуални публикации по темата и изследване на търговските отношения в региона. Изследването се основава на публично достъпна информация и статистически данни. Автори са Асенка Христова¹, Георги Ганев² и Лъчезар Богданов³. Изводите не ангажират институциите, в които те работят.

¹ Директор на изследователска компания "Industry Watch".

² Програмен директор в Център за либерални стратегии.

³ Директор на изследователска компания "Industry Watch".

Стопанството на Турция – общ преглед

Размер и динамика

Турската икономика е най-голямата в Югоизточна Европа и като мащаб на пазара, и като ниво на стопанска активност. Населението ѝ е приблизително 72 милиона и се увеличава със средно по милион на година. Брутният ѝ вътрешен продукт за 2004 г. по текущ обменен курс възлиза на почти 250 млрд. евро. За сравнение по тези два показателя Турция е съответно близо 10 и над 12 пъти по-голяма от България и съответно 6 и 42 пъти по-малка от Европейския съюз.

Когато стопанската активност в Турция се измерва с паритет на покупателната способност вместо с текущ обменен курс, размерът на турската икономика става по-значителен. Измерен чрез този показател, продуктът на човек от населението е приблизително равен на този в България. Това означава, че турската икономика е около 10 пъти по-голяма от българската, но вече представлява приблизително 5% от тази на Европейския съюз, което означава, че е шестата най-голяма икономика измежду 29-те страни-членки, присъединяващи се и преговарящи.

Освен състоянието от значение е и динамиката на тези показатели, която сочи Турция като една от най-бързо растящите икономики в Европа през последните години. Населението ѝ нараства с бързи темпове – средно с по над един милион човека на година през последните десет години. Тази динамика обуславя и най-голямата качествена разлика между Турция и всички останали европейски страни – бърз ръст на населението и много ниска средна възраст, с огромно преобладаване на деца и млади хора (60% от населението са на възраст под 30 години). Тази демографска картина предполага значителни възможности за растеж на икономиката без значителни тежести от страна на социални преразпределения, за увеличаване на производителността и за ръст на покупателната сила.

В потвърждение на демографската динамика динамиката на общата стопанска активност в Турция е също много положителна, макар и значително по-малко равномерна през последните години. Наблюдава се известна лабилност през последните десет години, при която турската икономика или расте с много бързи темпове, или регистрира – на два пъти – сериозни спадове. Двете рецесии, през 1999 г. и през 2001 г., имат различни причини. В първия случай сривът в стопанската активност беше причинен от природно бедствие (силно разрушително земетресение в основния индустриален район на страната), докато втората рецесия, която беше и по-дълбока, беше причинена от финансова криза, породена от натрупвали се дълго време напрежения в икономиката и избиването на повърхността на неудържими дефицити. Но след разрешаването на тази криза турската икономика, изглежда, е поела по траектория на бърз растеж, която поддържа вече повече от три години.

Трета важна макроикономическа особеност на турското стопанство освен неговия размер и неравномерна обща динамика е географската неравномерност. Западната част на страната е значително по-развита и по-продуктивна от източната, като брутният вътрешен продукт на човек от

населението в най-богатата и в най-бедната провинция се различава с един порядък. Подобни контрасти са даденост, която в значителна степен обуславя неравномерност на развитието и във времето.

Основни макроикономически показатели

През последните десет години динамиката на основния макроикономически показател – реалният БВП – в Турция варира между две крайности – много бърз растеж и резки спадове. Това е илюстрирано на Графика 1.

Графика 1. Динамика на реалния БВП на Турция

Източник: European Commission, "Turkey 2005 Progress Report, Statistical Annex", November 2005.

Характерно за описания в Графика 1 период е, че относително умерени (между 3 и 6 процента годишно) темпове на растеж на турската икономика са регистрирани в само две от последните десет години – 1998 г. и 2003 г.. В тригодишните периоди 1995-1997 г. и 2002-2004 г. турската икономика расте бурно. Същественият въпрос при описанието на тази динамика е дали настоящият бурен растеж ще завърши с крах, както предишният подобен период, или ще се окаже устойчив.

Контекстът на бързия стопански растеж през последните три години в Турция дава основание да се очаква нормализиране на динамиката на БВП. Този контекст се характеризира с осъществяването на редица реформи в провежданата икономическа политика, които имат като резултат забележима финансова стабилизация и подобряване на фискалната позиция. Тези реформи, ползващи се със солидна финансова и програмна подкрепа от Международния валутен фонд, съдържат два основни компонента – финансови и структурни промени, като целта на финансовия пакет е да направи турската парична и

фискална политика разумна и предвидима. Конкретните цели са инфлацията да бъде сведена до едноцифрени нива, а фискалната позиция да поддържа първични излишъци и дефицитите да се дължат на дълговото обслужване.

Три години след началото на програмата целите са постигнати в основни линии. Процеси на стабилизация са показани на Графики 2 и 3, илюстриращи инфлацията и общия държавен бюджетен баланс.

Графика 2. Инфлацията в Турция

Източник: European Commission, "Turkey 2005 Progress Report, Statistical Annex", November 2005.

Особено показателна за досегашния успех на процеса на реформиране на икономическата политика в Турция през последните години е динамиката на инфлацията. След като за дълъг период от време паричната политика в Турция водеше до инфлация от поне няколко десетки процента на година, пакетът от реформи след дълбоката финансова и икономическа криза от 2001 г. постига очевиден успех. Към 2005 г. характерната за предишни периоди хронична висока инфлация е сведена до ниска и турските стопански субекти имат значително улеснен достъп до здрави пари. Основна причина за постигането на тази цел беше институционалната промяна в нивото на независимост и в целите на Централната банка на Турция, която за първи път получи необходимия инструментариум да води самостоятелна парична политика с единствената мисия да поддържа ценова стабилност.

Достъпът до здрави пари е съществено необходимо условие за постигане на устойчив дългосрочен икономически растеж. Досегашните стъпки за намаляване на инфлацията, промените в статута и в поведението на Централната банка и съществуващите очаквания на стопанските субекти сочат продължаващи ниски нива на инфлация в Турция през следващите няколко години. Важно следствие от подобно очакване е способността на бизнеса да планира своите дейности, да изгражда по-дългосрочни, стратегически и

перспективни партньорства, съответно да развива пазарни ниши, да обновява технологиите и да разширява производството си. Едновременно с това вътрешната стопанска среда става по-предвидима и това привлича спестявания отвън под формата на инвестиции. В крайна сметка това означава, че паричната политика и ценовите процеси в страната не подкопават основите на регистрирания през последните години стопански растеж и гледан откъм паричната среда, той е устойчив.

Графика 3. Фискална позиция на Турция

Източник: European Commission, "Turkey 2005 Progress Report, Statistical Annex", November 2005.

Подобно, макар и с характерно за фискалните реформи забавяне, е и развитието на баланса на държавния бюджет. След достигане на напълно неударжими нива от над 10% от БВП с връх от 16% през кризисната 2001 г. дефицитът на държавния бюджет в рамките на трите години на изпълнение на стабилизационната програма прогресивно намалява с тенденция в близките години да достигне устойчиви нива, близки до изискваните в рамките на Европейския съюз. Постигането на този резултат обаче е все още в бъдещето и подлежи на обичайните политически рискове и трудности при преодоляването на трупаните с години навици да се води фискална политика с големи дефицити.

Основното подобрение по отношение на фискалната позиция на Турция е в постигнатата цел да се поддържат първични излишъци по държавния бюджет и дефицитите да са резултат само на обслужването на значителния държавен дълг, който през 2001 г. надмина по размер брутният вътрешен продукт на страната. Процесите във фискалната област са с висока инертност, но ако първичният бюджетен излишък бъде поддържан в средносрочен план, това със сигурност ще намали бремето на публичния дълг върху текущите държавни разходи и ще изведе общия бюджетен баланс на нива, които могат да бъдат

разглеждани като устойчиви. В този смисъл и процесите във фискалната сфера в Турция в момента дават основания да се направи изводът, че настоящата положителна стопанска динамика не е застрашена от срив поради неудържими баланси и може да бъде разглеждана като устойчива.

На фона на положителната динамика на реалния БВП и на инфлацията през последните години третият основен макроикономически показател – нивото на безработица, представено на Графика 4 – очертава, от една страна, социалната цена на кризата и на последвалите я реформи, а, от друга, насочва вниманието към повишената производителност на труда в Турция.

Графика 4. Динамика на безработицата в Турция

Източник: European Commission, "Turkey 2005 Progress Report, Statistical Annex", November 2005.

Характерен елемент на растежа на турската икономика през последните три години е увеличеното ниво на безработица след един относително продължителен период на стабилна и относително ниска в сравнение с повечето европейски икономики безработица. Комбинацията от ефектите на икономическата криза от 2001 г. и от последвалите я процеси на парична рестрикция за намаляване на инфлацията и на фискална рестрикция за намаляване на бюджетния дефицит очевидно се е отразила на броя на работните места. Въпреки че нивото на безработица е относително стабилно и ниско преди 2001 г., нивото на заетост сред населението на възраст между 15 и 64 години показва ясна тенденция към спад за целия десетгодишен период, разглеждан тук. Възможно е обаче тази тенденция да има различни причини преди и след кризата от 2001 г. Преди кризата тя вероятно се дължи на съчетание от екстензивен растеж, основан на парични и фискални стимули от кейнсиански тип, които дългосрочно подкопават желанието и способността на частния сектор да създава работни места.

След кризата и последвалите я реформи спадът на заетостта и увеличената безработица вероятно отразяват оптимизиране на броя и организацията на работните места от страна на фирмите в отговор на втвърдените бюджетни ограничения. По подобие на България от периода 1999-2001 г. това става в условия на растящо производство, което означава, че производителността на труда нараства бързо и значително. Ако това нарастване продължи, то в по-дългосрочна перспектива може да се очаква както повишена конкурентоспособност на турските производители на международния пазар, така и обръщане на тенденцията в заетостта, повишаване на броя на заетите и спад в безработицата. В този смисъл и динамиката на показателите за заетост и безработица не дават основание за съмнение в устойчивостта на настоящата стопанска динамика.

На този фон единственият макроикономически показател на турската икономика, който се развива в посока на растящ дефицит, е балансът по текущата сметка на страната, показан на Графика 5.

Графика 5. Динамика на текущата сметка на Турция

Източник: European Commission, "Turkey 2005 Progress Report, Statistical Annex", November 2005.

Вече описаният период на финансова и фискална стабилизация, придружена от бърз растеж и растяща производителност на труда, е съпроводен с преминаването на текущата сметка от излишък от над 2% от БВП през кризисната 2001 г. до дефицит от над 5% от БВП през 2004 г. с тенденция той да се увеличи до над 6% от БВП през следващите години. Към момента тези нива едва ли са заплаха за макроикономическата динамика, доколкото подобно развитие напълно съвпада с очакваната динамика на показателя в условия на икономическо възстановяване и развитие. Подобна динамика е наблюдавана в редица развиващи се и догонващи икономики, които постигат финансова стабилизация и съответно стават по-привлекателни за чужди спестявания.

Регионално разпределение на стопанската активност

Една особено типична черта на турската икономика е извънредно неравномерното ѝ географско развитие, като в зависимост от фокуса на измерване разликите в степента на развитие и на доходите могат да бъдат в порядъци.

За илюстрация: по данни от 2001 г. брутният вътрешен продукт на човек от населението в най-богатия от 12-те региона в страната (Източен Мармара) е над 4 пъти по-висок от този в най-бедния регион (Североизточен Анадол), а същият показател за най-богатата от 81-та провинции (Коджаели) е около 11 пъти по-висок, отколкото за най-бедната (Агръ).

Тази неравномерност на развитието има няколко следствия. Първо, по отношение на стабилността на растежа неравномерността е риск, защото при евентуално задълбочаване на различията това може да доведе до обществени процеси на политически кризи и преразпределения, пречатващи растежа. В този смисъл неравномерността на разпределението на стопанската активност е риск за устойчивостта на растежа.

Второ, по отношение на евентуалното присъединяване на Турция към ЕС значителното изоставане на някои региони може да засегне сериозно бюджета на Общността, ако дотогава той не е реформиран като параметри и процедури. Това може да създаде напрежения в самия ЕС.

Трето, за съседните на Турция европейски страни географската структура на турската икономика има определено значение за евентуалното развитие на стопанската активност при продължаване на икономическата интеграция в региона на Югоизточна Европа. Това е особено важно както за новоприсъединяващи се към ЕС страни като България и Румъния, така и за стари членки като Гърция. Логиката на това наблюдение е проста. Десетте провинции на Турция, разположени компактно около Мраморно море и Измир, обхващат под една трета от населението на страната, но генерират близо половината от стопанската ѝ активност. Това означава, че те са икономика с общ доход, сравним с този на Гърция и в пъти по-голям от този на Румъния и България. При дадената географска близост по-задълбочената интеграция между този регион и другите балкански икономики дава значителни възможности за ускоряване на растежа и развитие на пазарите.

Обобщение

Краткият общ преглед на икономиката на Турция дава основание за няколко извода. Първо, турската икономика е голяма като пазар и ниво на стопанска активност. Второ, настоящата тенденция на бърз растеж за разлика от предходни подобни периоди се основава на сериозни реформи в паричния и фискалния сектор на страната и по тази причина не съдържа значителни рискове от срив. Бързият растеж може да се очаква да продължи в средносрочен период. Трето, географското разпределение на стопанската активност в страната е много неравномерно, което създава определени рискове за нейната динамика и за процеса на присъединяването ѝ към ЕС, но същевременно дава редица възможности за по-близка интеграция в региона на Югоизточна Европа и за ускоряване на неговото развитие.

Икономически ефекти от присъединяването на Турция към ЕС: преглед на съществуващите изследвания

Рамка и подход на изследванията

В началото на прегледа трябва да отбележим, че икономическите аспекти от присъединяването на Турция към ЕС се разглеждат в относително ограничен брой публикации. За сметка на това в множество материали откриваме по-скоро политически и исторически дискусии за бъдещото място на страната и ефектите върху Съюза. Основанията за това са най-общо в "различността" на Турция на фона на останалите 12 страни, които участват в процеса на разширяване през последните години. Тя може да се обобщи в следното:

- Турция е географски извън Европа, като граничи със страни от Близкия изток;
- Турция е страна с мюсюлманско население за разлика от всички останали страни от ЕС, където християните са мнозинство;
- Историята на Турция не предполага преки връзки с развитите западни демокрации (станали гръбнак на ЕС);
- Устойчивостта на демократичните институции и защитата на гражданските права са под въпрос за разлика от всички останали страни-кандидатки (или новоприсъединили се) към момента на началото на техните процедури по присъединяване.

В резултат основният интерес на политици и анализатори е върху политическите аргументи „за“ и „против“ присъединяването на Турция. То се превърна и в основен фокус на вътрешнополитически дебати в някои страни като Франция, Холандия и Германия, дори в тема от решаващо значение при вота за новата Европейска конституция. В този смисъл всяко обсъждане на ефектите от членството би било предварително, ако то не е подкрепено с политическо съгласие. Затова по-активни и дълбочинни изследвания върху стопанските въздействия на бъдещото интегриране на Турция се правят сравнително отскоро. Същевременно заради дългогодишните отношения на страната с европейския пазар частични оценки на търговията и инвестициите се правят отдавна. Друга особеност е свързана с размера на страната – фокусът в оценките е най-вече върху това доколко голям ще е ефектът от членството, а не толкова в конкретните измерения на възможните въздействия. Като пряко следствие от това се разглеждат в детайли и очакваните миграционни процеси от Турция към западноевропейските страни като фактор за пазара на труда.

Прегледът на най-често цитираните изследвания дава следната картина на основните очаквани ефекти:

- Макровъздействие – през промени на основни индикатори като БВП;
- Секторни ефекти от интеграцията както за ЕС като цяло, така и за съседни на Турция страни;
- Ефекти върху бюджета на ЕС заради насочване на финансиране към Турция;

- Ефекти върху трудовия пазар в Европа вследствие на очаквана миграция;
- Ефекти на пренасочване на инвестиционни потоци и промяна в рамките на "възникващите пазари" на Източна Европа.

В следващите параграфи правим обобщение на изводите в различни публикации, като се опитваме да групираме областите на анализ в подобна рамка. Допълнително представяме и погледа на самата Европейска комисия върху икономиката на Турция.

Икономическото присъединяване на Турция на Европейската комисия

В своя доклад за напредъка в процеса на присъединяване (ЕС, Brussels, November 2005) Комисията оценява Турция като страна с "действаща пазарна икономика". В същото време Комисията подчертава все още съществуващите макроикономически дисбаланси, които налагат поддържане на благоразумни макроикономически реформи. По способността на страната да изпълни задълженията по членство в ЕС Комисията изтъква няколко групи слабости. На първо място, макар митническият съюз с ЕС да е създал условия за свободна търговия със стоки, към момента съществуват редица нетарифни ограничения, които възпират свободната размяна. Допълнително се налагат усилия за уеднаквяване на техническите изисквания. Турция не е предприела достатъчно стъпки за либерализиране на пазара на услуги, което ограничава интеграцията в общия европейски пазар (подобни критики в момента са актуални и към редица от старите страни-членки, а така също и бяха сред акцентите на последния доклад за България). Свободното движение на капитали също е ограничено. Комисията поддържа позицията, че в редица сектори, сред които данъчното законодателство, енергетиката, финансовия сектор, Турция трябва да направи значителни промени, за да отговори на изискванията за членство.

Ако трябва да обобщим изводите на доклада, то трябва да кажем, че според ЕК Турция е страна с "действаща пазарна икономика", която постига бърз прогрес в поддържането на общ макроикономически баланс. В същото време в повечето области законодателството не е хармонизирано с това на ЕС, като съществуват значителни бариери пред свободното извършване на стопанска дейност, а в някои сектори се наблюдава и явен протекционизъм на местните участници. Най-голям напредък в интеграционния процес има при увеличаване на търговския обмен на стоки.

Комисията инициира собствен анализ на ефектите от присъединяването на Турция през 2004 г. (ЕС, Brussels, 2004). Основните изводи за очакваните въздействия в анализа са следните:

На макрониво въздействието ще бъде минимално – както заради размера на турската икономика (около 2% от БВП на 25-те страни-членки), така и заради дългогодишната търговска интеграция до момента, която вече е проявила част от ефектите. Този общ ефект ще бъде положителен от гледна точка на общото благосъстояние в Съюза.

Нарастване на миграцията към ЕС-25 ще има, но размерът ѝ не може да бъде оценен на този етап. Според анализа този процес ще е пряко свързан с развитието на градските агломерати в самата Турция, които също привличат

работна сила с добри възможности за доход и правене на бизнес. Макар очакваната миграция да донесе известни сътресения на локалните трудови пазари в ЕС-25, като цяло ефектът ще е в нарастване на БВП.

Интегрирането на турския пазар се очаква да допринесе за нарастване на износа на страните от ЕС-25, включително и на селскостопанска продукция, при свиване на протекционистичните местни политики.

Присъединяването на Турция ще увеличи регионалните различия в Съюза. При общо намаляване на средното ниво на БВП това ще означава, че някои региони в ЕС-15 ще загубят правото си да получават регионална помощ от бюджета на Съюза.

Общо въздействие върху благосъстоянието в ЕС

Като цяло повечето анализи се основават на разбирането, че Турция, макар голяма като население, е страна с малка икономика и следователно в средносрочен план не може да промени значително икономическото състояние на Съюза.

Според Hughes (2004) до 2015 г. БВП на Турция ще е около 2,9% от този на ЕС-25. Очаква се въздействието върху БВП на ЕС да е около +0,1-0,3%, което се определя като "минимално".

Търговията между ЕС и Турция все пак е значителна – Турция е 6-и по големина вносител на стоки от ЕС (3,5% от вноса в Турция) и 7-и по големина износител към ЕС (3% от вноса в ЕС). Около 15% от вноса на текстил в Съюза идват от Турция.

През 2004 г. в рамките на изследване на Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis, Lejour et al (2004) правят модел за оценка на въздействието на присъединяването на Турция към ЕС до 2025 г. Допусканията за базов сценарий предполагат запазване на статуквото – т.е. Турция продължава търговията си с ЕС в рамките на митническия съюз. Изследването предвижда значителен ефект – до 34% - върху увеличаване на търговията след пълното интегриране в общия пазар. Причините са в отпадането на нетарифните ограничения и зачитането на техническите изисквания.

Те използват WorldScan модел за предвиждане на макроикономическите ефекти върху икономиката на ЕС. Моделът стъпва на неокласическата теория за растежа и международната размяна. Оценката за ефектите включва:

- Минимална промяна на БВП на Съюза – близка до 0 промяна. Същевременно се очаква повишаване на потреблението в България с 0,1% и в Румъния с 0,2%. Износът на България се очаква да нарасне с 1,3%, а на Румъния – с 0,8%. Износът на ЕС-15 се очаква да се увеличи със скромните 0,2%.
- Присъединяването ще донесе подобряване на "terms-of-trade" както за Турция (с 3,5%), така и за ЕС. За ЕС ефектът ще е 0,1%, а за десетте присъединили се през 2004 г. страни – 0,2%. Причините за общия положителен ефект е в очакваното премахване на нетарифните бариери, които създават по-ниски разходи по търговията за всички участници.

Таблица 1. Ефекти от присъединяването на Турция (към 2025 г.)

	Промяна на БВП (%)	Промяна в потребление (%)	Размер на износа (%)	Terms-of-trade (%)
Турция	0,8	1,4	8,1	3,5
10 нови членки от 2004	0	0,2	0,3	0,2
България	0	0,1	1,3	0,1
Румъния	0	0,2	0,8	0,2
ЕС 15	0	0	0,2	0,1

Източник: Lejour et al (2004).

Според Flam (2003) гравитационен модел на външната търговия на Турция с ЕС предполага нарастване на обема на размяната с над 50% при пълна интеграция в общия европейски пазар.

В свое сравнение между присъединяването на Турция и присъединяването на 12 страни от предходния цикъл Yazganarikan (2003) изтъква високата стойност на индекса на сходност на износа между Турция, България и Румъния. Така при пълна интеграция на тези страни в общия европейски пазар голяма част от индустриите им ще се превърнат в преки конкуренти.

Миграция и пазар на труда

По отношение на миграцията Hughes (2004) дава прогноза от около 225 хил. души годишно до достигане на общ брой от 2,9 млн. емигранти.

Оценката на Lejour et al (2004) е за 2,7 млн., емигранти от Турция към ЕС, или 0,7% от сегашното население на ЕС-15. Най-голямата част – 76% - се очаква да се насочат към Германия, 8% - към Франция, и 6% - към Холандия. В зависимост от квалификацията на емигрантите, в анализа са дадени две прогнози за ефекта от миграцията върху растежа на БВП на Съюза – при квалификация, сравнима с тази на работната сила в ЕС-15, се очаква допълнителният БВП на ЕС-15 да е 0,7%, а при изцяло неквалифицирани мигранти нарастването на БВП да е до 0,5%.

Изследване на Flam (2003) дава прогноза за емиграцията от Турция към Германия от 1,3 млн. души до 2030 г. Ефектите от нея ще бъдат минимални върху работните места в страната домакин. В същото време се очаква лек спад в заплащането на неквалифицирания труд и нарастване на доходите на квалифицираните работници.

Quaisser&Wood (2004) обобщават няколко прогнози за очакваните миграционни процеси, като дават и собствена прогноза от 4,4 млн. души, като

при намаляване на разликата в доходите между Турция и ЕС наполовина миграцията ще се ограничи до 1,3 млн. души

Таблица 2. Сравнение на оценките за потенциалната миграция от Турция към ЕС-27

Изследване	Оценка за година
Flam (2004)	До 2030 г. към Германия: 2,7 млн. без сближаване на доходите и 1,3 млн. при 2% на година сближаване
Togan (2004)	До 2030 г. към Германия: 1,5 млн. души
Hughes (2004)	Към ЕС-15: до 225 хил. годишно и максимум 2,9 млн. души
Quaisser&Repegather (2004)	След 2013 г. към Германия: 4,4 млн., а при свиване на разликата в доходите наполовина – до 1,3 млн. души
Lejour et al (2004)	Към ЕС-15: 2,7 млн. души

Източник: Quaisser&Wood (2004).

Бюджетен ефект

В Hughes (2004) намираме и няколко предварителни оценки за бюджетния ефект от бъдещото членство на Турция. На първо място той отчита, че заетите със земеделие в Турция са 1/3 от работната сила, което прави финансирането в рамките на общата селскостопанска политика проблематично. В анализа се използват два метода за прогноза на бъдещата "бюджетна сделка" на Турция. Ако се повторят договореностите при финансовите параметри за 10-те кандидати от 2004 г. и тези за България и Румъния и се адаптират към населението на Турция, то това ще означава финансова подкрепа от 37-45 млрд. евро за първите три години след присъединяването. Ако се вземат предвид ограниченията, въведени за максималния размер на структурна помощ към новоприсъединили се членове, максималната подкрепа за Турция би била 45 млрд. евро. Така очакванията са средствата за Турция да бъдат 10,8% от общия бюджет на Съюза през 2013 г. според предложената бюджетна рамка за 2007-2013 г. от Европейската комисия през 2004 г.

Lejour et al (2004) очакват правилата за разпределяне на бюджетните субсидии от ЕС да се променят коренно преди приемането на Турция и следователно смятат за погрешни опитите да се предвиди размерът на финансирането при сегашните практики.

Според Flam (2003) при запазване на сегашната бюджетна политика Турция би консумирала повече от 1/5 от всички средства, насочени към новоприсъединилите се страни. В същото време ефектът на намаляване на средното ниво на БВП на човек би означавало изключване някои региони от

възможността да получават субсидии и би превърнало някои страни от нетни получатели в нетни платци в бюджета на ЕС.

В Gross (2004) намираме опит за оценка на бюджетния ефект от присъединяването на Турция чрез два метода. От една страна, авторът оценява максималната стойност на трансферите при запазване на сегашната рамка на бюджета на ЕС и относителното икономическо развитие. Другият метод предвижда значително разминаване в темповете на растеж и съответно във възможностите за финансиране към Турция и вноските на Турция в бюджета на ЕС. Резултатите са представени по следния начин:

Таблица 3. Ефект от членството на Турция върху бюджета на ЕС

	Турция в настоящата рамка на ЕС (в млрд. евро)	Турция през 2015 г. в разширен съюз (в % от БВП на ЕС 28)
Структурни фондове	8	0,16
Обща селскостопанска политика	9	0,08
Общо приходи	17	0,25
Вноски в бюджета на ЕС	2	0,05
Макс. нетни постъпления	15 (0,16% от БВП на ЕС)	0,20

Източник: Gross (2004).

В анализа на Quaisser&Wood (2004) намираме дискусия и обобщение на различните оценки за разходите на ЕС по интегриране на Турция. Авторите предвиждат разходи от около 8,5 млрд. евро на година при сегашната бюджетна рамка. Размерът на трансфера според авторите е достатъчно основание за преосмисляне както на разходните политики на Съюза, така и за дискусия относно членството на Турция въобще. Те обобщават други прогнози за необходимото финансиране на интеграцията на Турция:

Таблица 4. Оценки на очакваните трансфери към Турция при членство в ЕС

Изследване	Оценка за година
Flam (2004)	12 млрд. евро нето (без съфинансиране от получаващата страна)
Togan (2004)	14 млрд. евро нето
Hughes (2004)	От 11 млрд. евро през 2015 до 19 млрд. евро през 2017, бруто
ЕС, Department Agriculture (2004)	8,2 млрд. евро само за земеделие, бруто

Dervis, Emerson, Gros, Ulgen (2004)	За 2015 г. 18 млрд. евро нето
-------------------------------------	-------------------------------

Източник: Quaisser&Wood (2004).

Секторни ефекти

Макроикономическият модел, приложен от Lejour et al (2004), дава и прогноза за ефектите върху отделните сектори. Теоретичната рамка на анализа предполага, че премахването на нетарифно ограничение води до значим шок за съответния сектор – както в посока стимулиране, така и в посока потискане на растежа. Дългосрочният ефект е задълбочаване на специализацията в икономиката при разширяване на размера на пазара. Най-силен ефект според модела ще има при увеличаване на производството на текстил и облекла в Турция и съответно свиване на производството за ЕС-15, ЕС-25, България и Румъния. Прогнозите са за разширяване на сектора в Турция с 15-17% и свиването му в ЕС-15 с 0,3-0,4%, в 10-те присъединили се през 2004 г. – с 0,2%, в Румъния - с 0,2-0,3%, и в България – с 0,8-1%. Малко по-слаб ефект се очаква в земеделието, където растеж от 5% в Турция ще бъде съпроводен със спад от 1% в ЕС-15, с 1,1% - в 10-те присъединили се през 2004 г., , с 0,3% - в Румъния, и спад от 1% за България.

В останалите сектори измененията ще са незначителни. От гледна точка на региона най-важно е очакваното разширение на секторите на производство на храни (с 0,6% за Румъния и 0,1% за България) и производство на метали (с 0,6% за двете страни). Като цяло тежката индустрия в региона би спечелила от пълната интеграция на Турция в общия пазар.

Промените във вътрешната икономика на Турция при сценария "пълноправно членство" също ще имат регионален ефект чрез промяна в търговските потоци, специализацията и конкуренцията на балканския пазар. Akgungor&Falcioğlu (2005) изтъкват поне четири очаквани промени в турската индустрия. Променя се географското разпределение на производствата на територията на страната. Вследствие на нарастващите разлики в производителността между регионите се засилва икономическата концентрация. Последната се задълбочава и заради вторичния ефект на регионална концентрация на работна сила с определени умения и квалификация. Икономистите от мащаба допълнително дават стимул на още по-силна концентрация.

Общи изводи според основните публикации

Прегледът на множеството публикации, разглеждащи присъединяването на Турция към ЕС, разкрива съществени разлики с подхода, прилаган при анализа на ефектите от предходни разширявания на Съюза. Тук обобщаваме най-важните изводи, като те могат да служат и като отправна точка на бъдещи задълбочени изследвания по темата.

1. Присъединяването на Турция предизвиква значително повече политически анализи. Обясненията за това са както в "географията" на страната, така и в различията от религиозно естество. В този текст не сме включили преглед на такъв тип публикации, но можем да направим извода, че основните бъдещи пречки според редица институции и академични организации ще са свързани с демократичните традиции и текущи практики, т.е. съмнения в способността на турските институции да отговорят на политическите условия за членство.
2. Като един от основните обекти на анализ повечето изследователи разглеждат потенциалните миграционни ефекти. Основанията са в населението на Турция, което се очаква да надмине в скоро време това в Германия (при запазване на демографските тенденции). Оценките на броя на потенциалните емигранти са различни, като варират между 1,3 млн. и 4,4 млн. души. Икономическият ефект за растежа в еврозоната според повечето анализатори ще е позитивен, като шоковете върху пазара на труда ще бъдат минимални и – като цяло – локални.
3. Заради голямото население и още повече заради значителния дял на заетите в селското стопанство в много публикации основно място има прогнозата за бюджетния ефект на турското членство. При запазване на сегашната бюджетна рамка и правила на Съюза "цената" на присъединяването ще е около половината от средствата, предвидени за 12-те страни от настоящия процес на разширяване. Това превръща темата в основна както за политиците в редица от старите страни-членки, така и за икономическите анализатори. От друга страна, някои изследователи правят логичното допускане, че приемането на Турция само по себе си би дало стимул за съществено преразглеждане на политиката на трансфери на ЕС, а това би означавало намаляване на трансферите и особено финансирането на селското стопанство.
4. Повечето анализи предвиждат минимален ефект върху икономиката на ЕС от стопанската интеграция на Турция – най-малкото поради дългия процес на отваряне на пазарите и действащия митнически съюз. На макрониво се очаква интеграцията да доведе по нарастване на БВП на ЕС-27 и успоредно с това да се ускори растежът и в самата Турция. Общият извод обаче е, че макар голяма по население, Турция има относително малка като добавена стойност икономика и не представлява предизвикателство за общия европейски пазар.
5. Едва в няколко публикации откриваме по-детайлен преглед на ефектите върху отделни икономически сектори и още повече върху съседните балкански икономики. Изводите на изследователите включват очаквано по-силно конкурентно предимство на производства с голям разход на труд в Турция (най-вече текстил, хранителни продукти и т. н.) за сметка на свиване на тези сектори в България и Румъния. От дългосрочна гледна точка анализаторите се фокусират върху ролята на Турция като възможен енергиен посредник между Русия и бившите съветски републики в Кавказ и Средна Азия и Югоизточна Европа и средиземноморските страни.

Очаквани ефекти от бъдещото членство на Турция в ЕС върху бизнесотношенията в региона

Икономиките на Турция и съседните страни

В тази част от анализа правим опит за оценка на очакваните ефекти, които бъдещото членство на Турция в ЕС може да окаже върху икономическите отношения на Балканите. Тук включваме България, Румъния и Гърция, които към момента на присъединяването на Турция ще са част от Европейския съюз. Най-съществените ефекти от членството се отнасят до освобождаването на търговията, капиталовите потоци и придвижването на работна сила през границите. Основно се фокусираме върху очакваните ефекти от гледна точка на България.

При анализа използваме два сценария за бъдещото развитие на турската икономика в процеса на присъединяване към ЕС, които са разработени от Организацията за държавно планиране към турското правителство⁴. Първият сценарий се основава на допускането за ограничен ефект от членството в ЕС върху турската икономика. При този сценарий БВП на Турция през 2004 г. възлиза на 2.4% от общия БВП на ЕС-25. При допускане за среден годишен ръст на турската икономика от 6.2% за периода 2004-2020 г. турският БВП ще достигне 4% от БВП на ЕС през 2014 г. и 5.4% от БВП на Евросъюза през 2020 г. Вторият сценарий се основава на допускането за значими ефекти за турската икономика от членството в ЕС и предвижда турският БВП да достигне съответно 4.2% и 6% от БВП на ЕС през 2014 и 2020 г. При този сценарий очакването е за ръст на БВП от средно 6.8% на година.

Таблица 5. Прогнозен ръст на БВП (%)

	Турция		ЕС-25
	Базисен сценарий	Оптимистичен сценарий	
2004	9.6	9.6	2.6
2007	5.1	6.0	3.0
2014	6.4	7.0	3.0
2020	6.4	6.8	3.0
2004-2020	6.2	6.8	3.0

Източник: SPO.

Изследване на Европейската комисия за икономическото въздействие от присъединяването на Турция към ЕС оценява ефектите за Евросъюза като по-скоро позитивни, но относително слаби предвид както на скромния размер на турската икономика, така и на напредъка в икономическата интеграция на Турция преди присъединяването⁵. От макроикономическа гледна точка

⁴ T.R. Prime Ministry State Planning Organization, "The Likely Effects of Turkey's Membership upon the EU", December 2004.

⁵ Commission of the European Communities, "Issues Arising from Turkey's Membership Perspective", 2004.

пълноправното членство на Турция в ЕС предполага установяване на трайна икономическа стабилност и подобряване на предвидимостта на средата на правене на бизнес. Това евентуално би довело до увеличаване на притока на чуждестранен капитал, увеличаване на местните инвестиции и нарастване на заетостта. Присъединяването на Турция към общия пазар би довело до нарастване на търсенето, което от своя страна би имало за резултат повишаване на производителността, особено в Турция, и едновременно с това спад в цените, основно в сектора на услугите. Крайният резултат от нарастването на производителността и засилената ценова конкуренция евентуално би бил значителен ръст на турския брутен вътрешен продукт.

Горните развития имат съществено значение от гледна точка на развитието на търговските и бизнесотношения между Турция и страните в региона. Турция със своите около 72 млн. души население представлява сериозен пазар. И двата споменати по-горе сценария за стопанско развитие и перспективите за подобряване на заетостта предполагат значително увеличаване на дохода на глава от населението и съответно на неговата покупателна сила. В резултат може да се очаква тенденция към трайно нарастване на вътрешното търсене. Това от гледна точка на страните от региона (България, Румъния и Гърция) означава потенциал за увеличаване на търговските обороти с Турция.

Турция и търговията със страните от ЕС

Един от основните ефекти от разширяването на Европейския съюз (в частност с присъединяването на Турция) е разширяването на вътрешния (общия) пазар и увеличаване на конкуренцията. Търговията между Турция и ЕС до голяма степен вече е либерализирана. През 1996 г. между Турция и ЕС е установен митнически съюз, с което се въвежда свободно движение на стоки, премахват се съответните мита за индустриалните стоки, а Турция приема Обща митническа тарифа спрямо трети страни. От митническия съюз обаче са изключени търговията със селскостопанска продукция и с услуги. Търговията на Турция с Румъния и България също до голяма степен е либерализирана, доколкото действат съответни споразумения за свободна търговия (с Румъния в сила от февруари 1998 г., а с България – от януари 1999 г.).

Ролята на Европейския съюз като основен търговски партньор на Турция трайно нараства. Данните към средата на 2005 г. показват, че 52.7% от турския износ са ориентирани към страните от ЕС, докато вносът от ЕС възлиза на 42.5% от общия внос на страната. Постепенно структурата на турския износ за ЕС се променя, като се увеличава делът на стоките с по-висока добавена стойност и на технологичните продукти, въпреки че текстилните продукти остават основната част (около 40%) от този износ.

Таблица 6. Дял на търговията на Турция с ЕС

	Дял на износа за ЕС в общия износ (%)	Дял на вноса от ЕС в общия внос (%)

1993	49.5	47.1
1994	47.7	46.9
1995	51.2	47.2
1996	49.7	53.0
1997	46.6	51.2
1998	50.0	52.4
1999	54.0	52.6
2000	52.2	48.8
2001	51.4	44.2
2002	51.2	45.2
2003	51.8	45.7
2004	54.6	46.7
2005*	52.7	42.5

Забележка: * За периода януари-юни 2005 г.

Източник: Undersecretariat for Foreign Trade.

Търговията на Балканите

След влизането в сила на споразуменията за свободна търговия външнотърговските обороти на Турция с България и Румъния прогресивно нарастват (вж. таблицата по-долу), като Турция остава нетен вносител по отношение и на двете страни. В относително изражение за периода януари-октомври 2005 г. износът за Румъния възлиза на 2.3% от общия турски износ (за периода януари-октомври 2005 г.), докато вносът от Румъния формира около 2% от турския внос. В същото време турският износ за България е 1.7% от общия износ на страната, докато внасяните от България стоки бележат ръст с 30.4% спрямо 2004 г. и формират 1% от общия внос на Турция. Дори и да приемем, че тези съотношения няма да се променят съществено в средносрочен план, то с евентуалното развитие на турската икономика в процеса на присъединяването ѝ към ЕС и по-нататъшното либерализиране на нейния търговски режим значението на Турция като търговски партньор за Румъния, България и Гърция ще нараства от гледна точка на абсолютните обеми на търговския оборот. Като цяло по-нататъшното развитие на търговската интеграция на Турция с ЕС ще се прояви най-вече в премахване на митата в области, които в момента не са обхванати от митническия съюз (селско стопанство и услуги), в премахването на нетарифни бариери посредством прилагането на *acquis communautaire*, както и в преодоляването на някои технически бариери пред търговията. Крайният резултат би бил увеличаване на търговските потоци.

Таблица 7. Търговски стокообмен на Турция с България и Румъния

		хил. \$					дял				
		2000	2001	2002	2003	2004	2000	2001	2002	2003	2004
България	Внос	465408	393517	508266	689462	956334	0.9	1.0	1.0	1.0	1.0
	Износ	252934	299415	379120	621685	893813	0.9	1.0	1.1	1.3	1.4
	Оборот	718342	692932	887386	1311147	1850147	0.9	1.0	1.0	1.1	1.2
	Баланс	-212474	-94102	-129146	-67777	-62521	-	-	-	-	-
Румъния	Внос	673928	481139	661255	955971	1695213	1.2	1.2	1.3	1.4	1.7
	Износ	325818	392028	561160	873346	1235485	1.2	1.3	1.6	1.8	2.0
	Оборот	999746	873167	1222415	1829317	2930698	1.2	1.2	1.4	1.6	1.8
	Баланс	-348110	-89111	-100095	-82625	-459728	-	-	-	-	-

Източник: Undersecretariat for Foreign Trade.

Таблица 8: Търговия на Турция с избрани балкански страни

	Износ (януари-октомври)					Внос (януари-октомври)				
	2004		2005		Промяна	2004		2005		Промяна
	млн.\$	дял (%) в турския износ	млн.\$	дял (%) в турския износ		млн.\$	дял (%) в турския внос	млн.\$	дял (%) в турския внос	
Румъния	969	1.9	1 453	2.3	49.2	1 361	1.7	1 861	2.0	36.8
България	707	2.0	954	1.7	4.7	748	1.0	976	1.0	30.4
Гърция	906	1.4	920	1.4	21.8	450	0.6	532	0.6	18.2

Източник: Undersecretariat for Foreign Trade.

От гледна точка на България Турция е основен търговски партньор сред балканските страни. За периода януари-октомври 2005 г. стокообменът между двете държави надхвърля 1.5 млрд. евро. През последните две години се наблюдава тенденция към слабо нарастване на дела на износа за Турция в общия български износ - до 10.5% за десетте месеца до октомври 2005 г. Основно износът за Турция включва електроенергия и енергийни ресурси. След 2000 г. вносът на стоки от Турция трайно нараства, достигайки 6.1% от общия материален внос в България. Трябва да се има предвид, че за момента външотърговските обороти между България и Турция са ограничени до голяма степен от обстоятелството, че двете имат сходна структура на експорта – основно суровини и стоки от материални производства, характеризиращи се с висока трудоемкост и относително ниска добавена стойност. По принцип присъединяването на Турция към общия европейски пазар би имало позитивно влияние върху тези обороти не само заради отварянето на пазарите (особено на услугите), но заради възможностите за постепенна промяна в структурата на експорта на двете страни. Освен това се създават условия за намаляване на административните бариери пред търговията и съответно за намаляване на транзакционните разходи.

Таблица 9. Дял на износа за балканските страни в общия износ на България

	2000	2001	2002	2003	2004	2005*
Балкански страни	23.0%	17.7%	18.5%	18.7%	20.4%	21.5%

Албания	0.5%	0.5%	0.7%	0.4%	0.4%	0.5%
Босна и Херцеговина	0.2%	0.2%	0.2%	0.1%	0.1%	0.5%
Хърватия	0.1%	0.1%	0.3%	0.6%	0.4%	1.4%
Румъния	1.8%	2.5%	2.8%	3.1%	4.0%	3.8%
Турция	10.3%	8.1%	9.3%	9.2%	10.0%	10.5%
Македония	2.3%	2.2%	2.2%	2.1%	2.1%	2.0%
Сърбия и Черна гора	7.8%	4.1%	3.0%	3.3%	3.5%	2.8%

Забележка: * За периода януари-октомври 2005 г.

Източник: БНБ.

Таблица 10. Дял на вноса за балканските страни в общия внос на България

	2000	2001	2002	2003	2004	2005*
Балкански страни	7.7%	6.7%	7.7%	9.4%	9.9%	11.0%
Албания	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
Босна и Херцеговина	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
Хърватия	0.1%	0.0%	0.2%	0.3%	0.2%	0.2%
Румъния	3.6%	2.4%	2.0%	2.4%	2.9%	3.7%
Турция	3.3%	3.8%	4.9%	6.1%	6.0%	6.1%
Македония	0.4%	0.3%	0.2%	0.2%	0.4%	0.4%
Сърбия и Черна гора	0.3%	0.3%	0.3%	0.3%	0.4%	0.5%

Забележка: * За периода януари-октомври 2005 г.

Източник: БНБ.

Турция като инвестиционна дестинация

Нивото на чуждестранните инвестиции в Турция през последното десетилетие беше повлияно негативно от макроикономическата нестабилност и институционалните слабости. Независимо от постепенното стабилизиране на икономиката притокът на чужди инвестиции остава скромнен – нетните инвестиции възлизат на около 1.3 млрд. евро, или на около 0.8% от БВП през 2004 г. Около 78% от тези инвестиции са от страни-членки на ЕС. За първите 8 месеца на 2005 г. привлечените в страната чуждестранни инвестиции възлизат на 1.1 млрд. евро, като основният приток е по линия на приватизацията.

Графика 6. Приток на чуждестранни инвестиции в Турция

Забележка: * Първата половина на 2005 г.

Източник: ЕК.

Основните законодателни стъпки, предприети досега в посока на подобряване на инвестиционния климат в Турция, са:

- Изработване на програма за подобряване на инвестиционната среда в Турция (приета в края на 2001).
- Приемане на Закон за инкорпорирането (Law No. 4884 on Company Establishment, в сила от юни 2003 г.), с който на практика процедурата за създаване на компания се намаляват от 19 до 3 стъпки.
- Приемане на Закон за преките чуждестранни инвестиции (в сила от юни 2003 г.), с който се уеднаквява режимът за инкорпориране за местните и чуждите инвеститори, премахва се изискването за наличие на минимален капитал, а разрешителният режим се заменя с уведомителен. Секторното законодателство обаче все още съдържа значими рестрикции пред чуждестранните инвеститори, като в някои сектори чужденци не могат да предоставят услуги, дори и да имат регистрирани в Турция компании.
- Промяна на трудовото законодателство, облекчаваща работодателите от гледна точка на изискванията за наемане на работници.
- Подобряване на счетоводните правила, политиката за защита на конкуренцията, подобряване на административната инфраструктура в областта на интелектуалната собственост и др.

В процеса на присъединяване към Евросъюза със създаването на подходяща законова и институционална рамка и при постепенна политическа и макроикономическа стабилизация се открива сериозен инвестиционен потенциал и може да се очаква, че инвестиционните възможности в Турция ще нараснат значително. Опитът на новите страни-членки на ЕС показва, че перспективата за присъединяване към ЕС привлича значителни чуждестранни

инвестиции от компании от ЕС. Насочването на средства от структурните и кохезионните фондове за физически и човешки капитал допълнително създава благоприятни условия за частни инвестиции.

Обобщение

Конкретните ефекти за България от подобряването на инвестиционните възможности в Турция не са толкова пряко свързани с перспективата български компании да инвестират в съседната държава и обратното. По-съществените ефекти за българската икономика са обвързани с възможностите за обособяване на регионални клъстери. Стратегиите на част от големите инвестиционни компании се фокусират по-скоро върху региона като цяло, а не толкова към отделни държави. Третирането на региона като общ пазар позволява на инвеститорите по-лесно да оползотворяват сравнителните икономически предимства и да изградят свързани производства. От тази гледна точка част от инвестиционните проекти биха имали смисъл в България само ако са съчетани с подобни инвестиции в географски съседни икономики. Турция е особено важна поради стратегическото ѝ местоположение, големия потенциал от евтина работна ръка и бързо растящия пазар. Това означава, че интегрирането на Турция в ЕС и прилагането на *acquis communautaire* ще води до трайно подобряване на инвестиционния имидж на Балканския регион и ще играе съществена роля за притока на инвестиции и в България. Икономическите ползи от увеличаването на чуждестранни инвестиции в региона от своя страна са свързани не само с притока на капитал, но и с трансфера на технологии, подобряването на корпоративното управление, а в някои случаи – с изградените връзки с големите международни пазари.

Теоретично, един от негативните ефекти от присъединяването на Турция може да бъде породен от възможността Турция да отклони ресурс от структурните фондове и субсидии за селското стопанство, които иначе биха били предоставени на Румъния и България. Като страна с ниски доходи Турция отговаря на критериите за предоставяне на дългосрочна финансова подкрепа от структурните и кохезионните фондове. При сега действащите правила това означава, че някои страни-членки, които дотогава са се възползвали от структурните фондове, могат да загубят правото да ползват такава подкрепа. Трябва да се има обаче предвид, че присъединяването на Турция ще се осъществи най-малко след 10 години (или най-рано през 2015 г.) и дотогава България и Румъния като страни-членки вече ще са усвоили значителни средства от еврофондовете. Налице е и вероятност за преразглеждане на политиката на ЕС за структурните и кохезионните фондове, както и на общата земеделска политика.

Възможен негативен ефект за трудовите пазари в страните от ЕС би се породил и от евентуален приток на евтина работна ръка от Турция след присъединяването ѝ към Съюза. Вероятността обаче България и Румъния да привлекат значителен миграционен поток от Турция е много малка. Наред с това поне до 2020 г. ще действа ограничение за свободно наемане на турски работници в страните от ЕС.

Исползвана литература:

1. Bekmez, S. and Kennedy, L., Macroeconomic implications of the European integration on the Turkish economy, METU Studies in Development, 2001.
2. Bekmez, S., Sectoral Impacts of Turkish Accession to the European Union, *Eastern European Economics* 40, p. 57-84., 2002.
3. Borjas, G.J., The economic analysis of immigration, in: O. Ashenfelter and D. Card (eds.) *Handbook of Labor Economics*, Vol. 3, Amsterdam, 1999.
4. Bureau for Economic Policy Analysis) Document, no. 56, 2004.
5. Economic Implications of Turkish Accession to the EU, CPB (Netherlands).
6. Ederveen, S., J. Gorter, R.A. de Mooij and R. Nahuis, *Funds and Games: the economics of European cohesion policy*, CPB Special Publication, The Hague.
7. Elveren, A. and Kar, M., Turkey's Economic Integration into the EU: Challenges and Opportunities, University of Utah, Salt Lake City, 2005.
8. European Commission, Issues Arising from Turkey's Membership Perspective, Commission Staff Working Document, 2004.
9. European Commission, Turkey 2005 Progress Report, Brussels, 2005.
10. Flam, H., Turkey and the EU: Politics and Economics of Accession, Stockholm University, 2003.
11. Grethe, H., Turkey's Accession to the EU: What will the Common Agricultural Policy Cost?
12. Gross, D., Turkey and the EU Budget: Prospects and Issues, 2004.
13. Hughes, K., Turkey and the European Union: Just Another Enlargement, *A friends of Europe Working Paper*, 2004.
14. Lejour, A.M. and R.A. de Mooij, Turkish Delight: Does Turkey's Accession to the EU Bring Economic Benefits? CESifo Working Paper no. 1183, 2004.
15. Lejour, A.M., R.A. de Mooij and C.H. Capel, Assessing the.
16. Posch, W. and Grgic, B., Turkey and the EU: Strategic Implications for Central Europe, Ljubljana Institute for Strategic Studies, 2004.
17. Quaisser, W. and Wood, S., EU Member Turkey? Preconditions, Consequences and Integration Alternatives, Forst, Munchen, 2004.
18. Togan, S., Turkey: Toward EU Accession, *The World Economy* 27:7 pp, 2004.
19. Working Paper 70/2004 (Humboldt-Universität zu Berlin, Wirtschafts- und Sozialwissenschaften an der Landwirtschaftlich-Gärtnerischen Fakultät), 2004.

Група за европейски прогнози и изследвания (ГЕПИ)

КАКВО Е ГЕПИ?

ГЕПИ е отворен аналитично-дискусионен форум, създаден към програмата "Европейска интеграция и регионална стабилност" на Институт "Отворено общество", обединяващ усилията на представители на аналитичните центрове в страната (т. нар. think-tanks) с цел идентифициране на дългосрочни проблеми в контекста на преговорите за присъединяване на България към ЕС и членството в НАТО и предлагане на възможни решения.

КАКВО ПРАВИ ГЕПИ?

Обсъжда вътрешната и международната политика на страната и дефинира проблемни области, изискващи промени на съществуващите политики.

Изработва периодични анализи на обстановката в страната и региона, аргументиращи необходимостта от промени на държавни политики и обществени практики и формулира предложения за възможни решения.

Формира тематични работни групи, включващи представители на релевантните държавни институции, неправителствени организации и медии и провежда обсъждания на възможните решения на идентифицираните проблеми.

КОЙ УЧАСТВА В ГЕПИ?

Ася Кавръкова – Програмен директор, Институт Отворено общество – София – Координатор на ГЕПИ

Асенка Йонкова – Експерт, Industry Watch Group

Божана Стоева – Експерт, Център за икономическо развитие

Георги Ганев – Програмен директор, Център за либерални стратегии

Елица Маркова – Координатор проекти, Институт Отворено общество – София

Лъчезар Богданов – Експерт, Industry Watch Group

Марин Лесенски – Програмен директор, Институт за регионални и международни изследвания

Светлана Ломева – Директор, Българско училище за политика, Нов български университет

Кирил Величков – Експерт, преподавател в катедра “Европеистика”, СУ “Климент Охридски”

Мадлена Владимирова – Експерт по програма ФАР